

УДК 81.811/81-13

DOI

**МОВА ТА ВІРУВАННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ
АМЕРІНДІАНСЬКОМУ РОМАНІ ЛЬЮІС ЕРДРІЧ «THE LAST
REPORT ON THE MIRACLES AT LITTLE NO HORSE»**

ЛІАНА КУЛІШ (ВАРЧУК)

доктор філософії з філології, викладач кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету (Україна, Вінниця)
varchukliana@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8122-5142>

У статті виявлено та проаналізовано використання мови Оджибве та англійської мови для передачі та підтримки культурних переконань, а також проаналізовано духовні концепції католицької і оджибвейської систем вірувань.

Аналіз роману «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» показав, що Льюїс Ердріч використовує мову Оджибве та англійську мови для передачі та підтримки культурних переконань Оджибве у сучасному художньому тексті. Мова Оджибве (Ojibwemowin) відіграє центральну роль у трансформації головного героя, отця Дамієна/Агнес, від євроамериканського та католицького світогляду до того, що дедалі більше нагадує Оджибве. Водночас Л. Ердріч адаптує англійську мову, щоб розширити її здатність виражати концепції та переконання Оджибве. Католицизм виступає як дискурс в англійській мові, який створює місток між домінуючими євроамериканськими та індіанськими дискурсами. Католицький дискурс у романі трансформує стосунки читачів з англійською мовою.

Було виявлено, що протягом усього роману Льюїс Ердріч використовує слова та фрази Оджибве (перекладені та неперекладені), щоб ствердити

цінність та актуальність мови Оджибве. Письменниця використовує гру слів та каламбури, які підкреслюють мінливість та невизначеність мови, вона надає мові духовного відображення та припускає, що мова та вірування мають матеріальні наслідки. Льюїс Ердріч грається зі словом «passion» (пристрасть) таким чином, що ставить під сумнів християнські та євроамериканські уявлення про духовність, водночас вона досліджує силу історій – і зокрема оповідань святих – та їхню роль у формуванні вірувань.

Перспективою нашого дослідження є конструювання образу оповідача/наратора етнокультурного наративу в романі Льюїс Ердріч «The Last Report on the Miracles at Little No Horse».

Ключові слова: мова, вірування, релігія, культура, амеріндіанська культура, Оджибве, американські індіанці, католицизм.

LANGUAGE AND BELIEFS IN MODERN ENGLISH AMERINDIAN NOVEL BY LOUIS ELDRICH «THE LAST REPORT ON THE MIRACLES AT LITTLE NO HORSE»

LIANA KULISH (VARCHUK)

PhD in Philology, teacher at the Foreign Languages Department Vinnytsia National Technical University, varchukliana@gmail.com (Ukraine, Vinnytsia)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8122-5142>

The article identifies and analyzes the use of Ojibwe and English to convey and support cultural beliefs, and analyzes the spiritual concepts of Catholic and Ojibwe belief systems.

An analysis of the novel «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» shows that Louis Eldrich uses Ojibwe and English to convey and support Ojibwe cultural beliefs in a contemporary literary text. Ojibwe (Ojibwemowin) plays a central role in the transformation of the protagonist, Father Damien/Agnes, from a Euro-American and Catholic worldview to one that increasingly resembles Ojibwe.

At the same time, L. Eldrich adapts English to expand its ability to express Ojibwe concepts and beliefs. Catholicism acts as a discourse in English that bridges the gap between dominant Euro-American and Native American discourses. The Catholic discourse in the novel transforms readers' relationships with the English language.

It has been found that throughout the novel, Louis Eldrich uses Ojibwe words and phrases (translated and untranslated) to assert the value and relevance of the Ojibwe language. The writer uses wordplay and puns that emphasize the fluidity and uncertainty of language, she gives language a spiritual reflection, and suggests that language and belief have material consequences. Louis Eldrich plays with the word «passion» in ways that question Christian and Euro-American notions of spirituality, while exploring the power of stories – and particularly the stories of saints – and their role in shaping beliefs.

The perspective of our research is the construction of the image of the narrator/narrator of the ethnocultural narrative in Louis Eldrich's novel «The Last Report on the Miracles at Little No Horse».

Key words: *language, belief, religion, culture, Native American culture, Ojibwe, American Indians, Catholicism.*

Постановка проблеми. У межах сучасного мовознавства переважають дослідження виконані в культурно-антропологічному ключі, в яких зосереджено увагу на «мові культури», визначенні взаємовпливу мови та духовної культури.

Проблеми збереження та ствердження цінності та актуальності мови Оджибве – і, відповідно, інших корінних мов – як джерела культурної ідентичності та концептуальних можливостей свідчать про потужну роль мови в боротьбі корінних народів за виживання. Так як уряд США історично намагався знищити корінні мови як частину процесу, спрямованого на асиміляцію та, по суті, ліквідацію американських індіанців.

Художня амеріндіанська література маніфестує значну частину духовної культури етносу. Завдяки амеріндіанському походженню

письменників у їх творах віддзеркалено особливості амеріндіанського світосприйняття та світорозуміння, висвітлюються етнокультурні цінності мультикультурного амеріндіанського етносу, їх мова, традиції та вірування [1].

Мета статті дослідити мову та вірування в сучасному англомовному амеріндіанському романі Льюїс Ердріч «The Last Report on the Miracles at Little No Horse». Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: виявити та проаналізувати використання мови Оджибве та англійської мови для передачі та підтримки культурних переконань, проаналізувати духовні концепції католицької і оджибвейської систем вірувань.

Об'єктом дослідження є мова та вірування в сучасному англомовному амеріндіанському романі Льюїс Ердріч «The Last Report on the Miracles at Little No Horse».

Предметом дослідження є культурні особливості мови та вірувань в сучасному англомовному амеріндіанському романі Льюїс Ердріч «The Last Report on the Miracles at Little No Horse».

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» письменниці Льюїс Ердріч – це нелінійна, переплетена історія, що складається з розповідей Агнес/Отця Демієна, транспонованих з розповідями мешканців резервації. Льюїс Ердріч показує, що те, що видно на поверхні, приховує правду під нею – Отець Демієн – жінка. Отже, роман зосереджений на подвійності культур Агнес/Отця Демієна та Американської/Оджибве; коли Агнес стає Отцем Демієном, так само американець частково стає Оджибве. Подвійність Агнес не обмежується її статтю та маскуванню під священика-чоловіка; Вона містить у собі різноманітність культури, духовних вірувань і мови, все це поглинуто від її усиновленого народу, Оджибве.

Так, Льюїс Ердріч починає роман «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» із корінного слова мови Оджибве, «nindinawemaganidok», яке вона визначає як «мої родичі». Це слово (написано трохи інакше,

«nindinawemagonidok») також повторюється на останніх сторінках роману, коли Нанапуш пояснює, як було названо Little No Horse. Вживання цього слова, як на початку, так і в кінці роману, ілюструє важливу роль, яку мова відіграватиме в романі.

Оповідь в романі «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» чергується між третьою та першою особою, а також чергується між сьогоденням, 1996 роком, та минулим (починаючи з 1910 року). Мова, культура та «я» нерозривно пов'язані, Агнес починає своє перетворення, поєднуючи мову та культуру Оджибве у своєму житті.

У романі «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» Льюїс Ердріч досліджує використання мови Оджибве та англійської мови для передачі та підтримки культурних переконань Оджибве у сучасному художньому тексті. Мова Оджибве (Ojibwemowin) відіграє центральну роль у трансформації головного героя, отця Дамієна, від євроамериканського та католицького світогляду до того, що дедалі більше нагадує Оджибве. Водночас Л. Ердріч адаптує англійську мову, щоб розширити її здатність виражати концепції та переконання Оджибве [4].

Протягом усього роману Л. Ердріч використовує слова та фрази Оджибве, деякі перекладені, а деякі неперекладені, щоб ствердити цінність та актуальність мови Оджибве – і, відповідно, інших корінних мов – як джерела культурної ідентичності та концептуальних можливостей. Включення мови Оджибве та її адаптації англійської мови свідчать про потужну роль мови в боротьбі корінних народів за виживання. Уряд США історично намагався знищити корінні мови як частину процесу, спрямованого на асиміляцію та, по суті, ліквідацію американських індіанців.

Роман «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» Л. Ердріч також демонструє гнучкість та адаптивність англійської мови. Письмениця адаптує англійську мову для вираження концепцій Оджибве: вона використовує гру слів та каламбури, які підкреслюють мінливість та невизначеність мови, вона надає мові духовного відображення та припускає, що мова та вірування мають

матеріальні наслідки. Роль отця Дамієна як католицького священика не є випадковою в адаптації англійської мови. Після встановлення історії руйнівної ролі католицької церкви для корінних народів, Л. Ердріч використовує католицький дискурс, щоб ускладнити та трансформувати домінантний дискурс і зробити його більш доступним для значень та цінностей Оджибве. Багато слів, з якими грається письменниця, такі як іменники «*passion*», «*mystery*» та «*conversion*», мають специфічні католицькі значення. Католицький дискурс також наповнює англійську мову духовними підтекстами, що відповідають певним духовним віруванням Оджибве та уявленням про творчу та перетворюючу силу мови.

В романі «*The Last Report on the Miracles at Little No Horse*» Л. Ердріч переосмислює слово «*conversion*» (навернення), адже в історії американських індіанців «*conversion*» (навернення) – це зловісне слово. Л. Ердріч встановлює історичний контекст католицизму для Оджибве; вона пов'язує «*conversion*» (навернення) з руйнівною роллю колоніальної практики Католицької Церкви. Через духовні трансформації отця Даміана письменниця переосмислює «*conversion*» (навернення) як динамічну позицію всередині та між різними духовними віруваннями. Таким чином, його навернення зберігає духовні концепції як католицької, так і оджибвейської систем вірувань, але водночас підриває унікальність вірувань та авторитет католицизму. Роман розмиває колонізаторську силу католицизму та повертає його як джерело історій, символів та вірувань, відкритих для привласнення культурою Оджибве.

Отець Даміан відкидає цю ідею навернення, але концепція повертається, коли Агнес оцінює цінність її життя як священика: «*As Father Damien, she had blessed unions, baptized, anointed, and absolved friends in the parish. In turn, Father Damien had been converted by the good Nanapush. Father Damien now practiced a mixture of faiths, kept the pipe, translated hymns or brought in the drum . . .*» [2, p. 275].

Через отця Даміана письменниця Льюїс Ердріч створює альтернативну концепцію навернення. Замість того, щоб зображувати навернення як

перетворення з одного вірування в інше, Л. Ердріч конструює ідею навернення як потенціал бачити за межами сингулярності будь-якого вірування, як потенціал для множинності, «суміш вірувань».

Навернення отця Демієна вимагає від нього прийняття двох наборів переконань, які мають певну схожість, але часом дуже суперечать одна одній.

Наприклад, коли отець Даміан шукає божественного керівництва, щоб допомогти Лулу Нанапуш: *«Saint Augustine, Nanabozho, whoever can hear me, give me a little help now, he prayed. The saint would have condemned the young girl's self-display, and the notorious Nanabozho would have taken advantage of it. Such were Damien's sources. His bedrock now was aggregate. The voices that spoke to him arose sometimes out of wind and at other times from the pages of religious books»* [2, p. 266].

Однак навернення отця Даміана не створює синкретичної релігії. Хоча «його основою тепер був сукупний матеріал», голоси з різних традицій походять з зовсім різних місць і говорять йому дуже різні речі. Голоси, що говорили з ним, іноді виникали з вітру, а іноді зі сторінок релігійних книг. Є подібності між католицькими та оджибвейськими релігійними віруваннями, але неможливо знайти поєднання між святим Августином та обманщиком Нанабожо. Перетворюючи навернення, Льюїс Ердріч поміщає як історично руйнівну роль католицизму, так і його цінності та переконання в контекст Оджибве.

Мова є центральною для переходу Агнес від євроамериканських та католицьких цінностей та переконань до тих, що дедалі більше належать Оджибве. Католицизм виступає як дискурс в англійській мові, який створює місток між домінуючими євроамериканськими та індіанськими дискурсами. Католицький дискурс у романі трансформує стосунки читачів з англійською мовою. Наприклад, певні слова в романі, які мають значення лише в спеціалізованих католицьких контекстах – такі слова, як *«alb»*, *«burse»*, *«amice»*, *«chasuble»* та *«maniple»*. Водночас такі імена, як Агнес, Сесілія та Леопольда, а також знайомі слова, такі як *«communion»* та *«passion»*,

набувають значення в католицьких контекстах; слова мають численні значення, що переходять між духовними та світськими конотаціями. Додавання духовних резонансів в англійській мові готує читачів до розуміння духовних концепцій та вимірів мови Оджибве.

Використання Льюїс Ердріч католицького дискурсу для руйнування домінантних значень в англійській мові найбільш очевидно в її грі зі словами, які мають як світські значення, так і специфічно християнські та католицькі значення, такі слова, як «conversion», «transfiguration» та «communion». У її грі зі словами «passion», «mystery» та «translation», прослизання значень та нестабільність мови використовуються для перекладу англійських слів на значення Оджибве; для опису переходу Агнес до духовних вірувань Оджибве; та для дослідження глибоко вкорінених переконань про Бога, кохання та смерть [3].

Наприклад, письменниця Льюїс Ердріч грається зі словом «*passion*» (*пристрасть*) таким чином, що ставить під сумнів християнські та євроамериканські уявлення про духовність, водночас вона досліджує силу історій – і зокрема оповідань святих – та їхню роль у формуванні вірувань. Кілька розділів в романі «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» Л. Ердріч мають назву «*passion*» (пристрасті), зокрема «Пристрасті Кашпау», «Пристрасті Агнеси», «Пристрасті Лулу», «Пристрасті Леопольди» та, нарешті, «Пристрасті отця Даміана». Ці розділи висміюють прості сюжетні лінії оповідань святих, натомість описуючи багату складність людських бажань, ніжності, страждань та жертв. Ці «*passion*» кидають виклик християнським цінностям страждань, водночас драматизуючи красу та цінність земного кохання та любові до «самої суті світу».

У романі «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» Л. Ердріч трансформує слово «*mystery*» зі світського євроамериканського на Християнське та Оджибве значення. Роман переходить від цих таємниць до таємниць життя і смерті, до значення «*mystery*» як «релігійної істини, яку можна пізнати лише через одкровення і не можна повністю зрозуміти». Через

роздуми Агнес про життя та мову Оджибве ці таємниці все більше вписуються в терміни Оджибве. Оджибве слово, що означає «Бог» або «дух», – це «*manito*» (або «*manitou*», або «*manidoo*»), а «*Kitschi-Manitou*» (або «*Gizhe Manito*») означає «Великий Дух». Концепція отця Дамієна про таємницю Бога частково походить від його перекладу слова «*manidoo*»:

«Consider the word spirit, manidoo,» [Father Damien] wrote, “and all of the forms in which it resides. That which we consider vermin, insects, the lowest form of life, are manidooens, little spirits, and in their designation it is possible at once to see the penetration of the great philosophy that so unites the smallest to the largest, for the great, kind intelligence, the Gizhe Manito, shares its name with the humblest creature» [2, p. 315].

Переклад отцем Дамієном мови Оджибве на англійську дозволяє «відразу побачити» центральні принципи духовності та епістемології Оджибве. Лінгвістичний зв'язок між комахами та Великим Духом ілюструє вірування Оджибве в те, що дух та особистість перебувають у всіх живих істотах; слова «*penetration*», «*unites*» та «*shares*» натякають на концепції взаємозалежності та взаємності, що впливають з цього вірування. Описи отцем Дамієном «того, що ми вважаємо паразитами» та «найнижчої форми життя» протиставляють вірування Оджибве євроамериканським світоглядам, у яких ієрархії цінностей дозволяють людям ігнорувати та навіть зневажати тих, кого вважають меншими чи менш важливими. Незважаючи на християнські сповіді смирення, ці «найскромніші істоти» не вважаються цінними в християнській космології. Отець Дамієн захоплюється «великою філософією» Оджибве, а також «великим, добрим інтелектом, Гіже Маніто (*Gizhe Manito*)». Роздуми Агнес/Отця Дамієна над мовою та культурними віруваннями Оджибве переосмислюють таємниці роману таким чином, що перспективи Оджибве обрамляють дослідження таємниць Бога, смерті та потойбічного життя.

Роман «*The Last Report on the Miracles at Little No Horse*» Л. Ердріч також спирається на елементи двох сюжетних традицій: життя католицького святого

та історії про обманщика Оджибве. Агнес/Отець Демієн має багато рис обманщиці Оджибве. У розділі під назвою «Преображення Агнес» Агнес бере на себе особистість найгірших людей, яких вона зустрічала; вона краде особистість злісного священика отця Даміана і в результаті стає злодієм та акторкою. Оскільки її відродження після потопу відбувається напередодні святого Дісмаса, вона також асоціюється з Добрим Злодієм християнської традиції. Агнес одночасно звільняється та стримується у своїх передбачуваних ролях чоловіка та священика.

Нанапуш (Nanapush) також ідентифікує Агнес як обманщицю. У розділі «Впізнання» Нанапуш «впізнає» отця Даміана як жінку та обманщицю. Поки вони грають у шахи, Нанапуш розкриває свої знання про її особу, щоб порушити концентрацію отця Даміана, щоб він, Нанапуш, міг виграти шахову партію. Агнес бурмоче: «*You tricked me, old man*», а Нанапуш відповідає: «*You've been tricking everybody!*» [2, p.232]. Розділ, який починається з ролі шахів в історичних відносинах між європейцями та індіанцями, чітко показує, що роль Агнес як обманщиці та самозванки є частиною гри, в якій на кону життя і смерть. Як розповідь про святу, історія Агнес порушує «простоту ліній» та чинить опір християнським цінностям і віруванням, переглядаючи їх. Як розповідь про обманщицю, історія Агнес привносить у роман наративні та етичні традиції Оджибве.

Висновки і перспективи подальших розробок. Дослідження показало, що в аналізованому нами романі «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» Льюїс Ердріч використовує мову Оджибве та англійську мови для передачі та підтримки культурних переконань Оджибве у сучасному художньому тексті. Мова Оджибве (Ojibwemowin) відіграє центральну роль у трансформації головного героя, отця Дамієна/Агнес, від євроамериканського та католицького світогляду до того, що дедалі більше нагадує Оджибве. Водночас Л. Ердріч адаптує англійську мову, щоб розширити її здатність виражати концепції та переконання Оджибве. Католицизм виступає як дискурс в англійській мові, який створює місток між домінуючими

євроамериканськими та індіанськими дискурсами. Католицький дискурс у романі трансформує стосунки читачів з англійською мовою.

Протягом усього роману Л. Ердріч використовує слова та фрази Оджибве (перекладені та неперекладені), наприклад: «manidoo», «nindinawemaganidok», «Kitschi-Manitou», «Saint Augustine», «Nanabozho», «Ojibwemowin», «Nanarush», щоб ствердити цінність та актуальність мови Оджибве.

Письменниця Л. Ердріч також демонструє гнучкість та адаптивність англійської мови, вона використовує гру слів та каламбури, які підкреслюють мінливість та невизначеність мови, вона надає мові духовного відображення та припускає, що мова та вірування мають матеріальні наслідки. Наприклад, письменниця Льюїс Ердріч грається зі словом «*passion*» (*пристрасть*) таким чином, що ставить під сумнів християнські та євроамериканські уявлення про духовність, водночас вона досліджує силу історій – і зокрема оповідань святих – та їхню роль у формуванні вірувань. Кілька розділів в романі «The Last Report on the Miracles at Little No Horse» Л. Ердріч мають назву «*passion*» (пристрасті), зокрема «Пристрасті Кашпау», «Пристрасті Агнеси», «Пристрасті Лулу», «Пристрасті Леопольди» та, нарешті, «Пристрасті отця Даміана». Ці розділи висміюють прості сюжетні лінії оповідань святих, натомість описуючи багату складність людських бажань, ніжності, страждань та жертв. Ці «*passion*» кидають виклик християнським цінностям страждань, водночас драматизуючи красу та цінність земного кохання та любові до «самої суті світу».

Перспективою нашого дослідження є конструювання образу оповідача/наратора етнокультурного наративу в романі Льюїс Ердріч «The Last Report on the Miracles at Little No Horse».

ЛІТЕРАТУРА

1. Варчук Л. В. Образ оповідача в сучасній англomовній амеріндіанській прозі : лінгвокультурний аспект : дис. ... доктора філософ. : 03.035. Івано-Франківськ, 2021. 246 с.

2. Erdrich L. The Last Report on the Miracles at Little No Horse. New York : Harper Collins Publishers, 2002. 384 p.
3. Krumholz L. From Mysteries to Manidoos: Language and Transformation in Louise Erdrich's The Last Report on the Miracles at Little No Horse. University of Nebraska Press. Western American Literature, vol. 49, num. 2, 2014, pp. 171-197.
4. Wilber E. Persevering Through Preservation: The Unifying Force of Indigenous Language in the Fiction of Louise Erdrich and Patricia Grace. Master of Arts. Florida Atlantic University, 2019. 92 p.

REFERENCES

1. Varchuk, L. V. (2021). Obraz opovidacha v suchasni anhlomovni amerindianskii prozi : lnhvokulturnyi aspekt : dys. ... doktora filosof. : 03.035. Ivano-Frankivsk. 246 s. [in Ukrainian].
2. Erdrich, L. (2002). The Last Report on the Miracles at Little No Horse. New York : Harper Collins Publishers. 384 p. [in English].
3. Krumholz, L. (2014). From Mysteries to Manidoos: Language and Transformation in Louise Erdrich's The Last Report on the Miracles at Little No Horse. University of Nebraska Press. Western American Literature. Vol. 49. Num. 2, pp. 171-197. [in English].
4. Wilber, E. (2019). Persevering Through Preservation: The Unifying Force of Indigenous Language in the Fiction of Louise Erdrich and Patricia Grace. Master of Arts. Florida Atlantic University. 92 p. [in English].